

זמני הדלקת הנרות ויציאת השבת:

ירושלים - 18:44 | 20:00
 תל אביב - 19:01 | 20:03
 חיפה - 18:55 | 20:03
 טבריה ומגדל - 18:59 | 20:01
 באר שבע - 19:01 | 20:01

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק תזריע ומצורע תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

מפתחה של ארץ ישראל

אנחנו ב"כימי צאתך מארץ מצרים" וכמו בספירת העומר - ובכל יום מתקנים עוד מידה ועוד ומידה, ובעז"ה תכף ומיד נזכה לגאולה השלמה ב"ב.

חרם יריחו

אבל כדי להשלים את תמונת הפסח עלינו לעסוק בפסח הראשון כשנכנסו ישראל לארץ עם יהושע. אז כפי שהתחלנו, מופיע בסדר עולם רבה שבעשור לחודש הראשון, י' בניסן, עברו את הירדן כמתואר בספר יהושע, למחרת ב"א ניסן מלו ישראל את עצמם בגלגל, וכפי שמסופר בהפטרות היו"ט הראשון של פסח - "גלותי את חרפת מצרים מעליכם" - יהושע מל את ישראל ובימים שלאחר מכן הם נרפאים מברית המילה הזו, ברית מילה המונית בדיוק כפי שהיה ארבעים שנה לפני כן כאשר מל משה את ישראל לפני יציאתם ממצרים ועל מנת שיוכלו לאכול מקרבן הפסח. ב"ד בניסן, ערב פסח שחל בשבת באותה שנה, הקריבו את קרבן הפסח וחגגו שבעה ימים. בליל ט"ז בניסן היה אירוע מיוחד - בני ישראל הקריבו לראשונה את העומר "ויאכלו מעבור הארץ", שכן עד אז עוד ירד להם המן, וקרבן העומר התיר להם לאכול מהתבואה החדשה. זו היתה מהפכה - רוב הנכנסים לארץ מעולם לא ראו אוכל שיוצא מהאדמה אלא רק כזה שיורד מן השמים וכעת הם אוכלים "מעבור הארץ". שביעי של פסח היה באותה שנה בשבת. למחרת, כ"ב בניסן, יום ראשון, מצטווים ישראל להתחיל ולהקיף את חומות יריחו כדי לכבוש את העיר. על יריחו נאמר שהיא היתה "סוגרה (מנעולה) של ארץ ישראל" (מדרש תנחומא בהעלותך), ושם נאמר -

וּסְבַתָּם אֶת-הָעֵיר כָּל אֲנָשֵׁי הַמְּלִחָמָה הִקְיִף אֶת-הָעֵיר, פְּעַם אַחַת כֹּה תַעֲשֶׂה שְׁשֶׁת יָמִים. (יהושע ו', ג')

במשך ששה ימים הקפנו את העיר, עם שופרות וארון ברית ה' - כל הצבא גויס, וביום השביעי, בשבת כ"ח בניסן, הקב"ה 'מתערב לנו בתוכניות', חומות יריחו נופלות, נבלעות, ואנחנו מתחילים להבין את הציווי הגדול של יהושע שלא יגעו בחרם ושכל מה שיש ביריחו הוא הקדש לה'. יהושע גם הודיע -

וְהִיְתָה הָעֵיר חָרָם הִיא וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ לְ-ה' רָק רָחֵב הַזֹּנֶה תְּחִלָּה הִיא וְכָל-אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּבֵית פִּי הַחֲבָאֲתָה אֶת-הַמְּלֶאכִים אֲשֶׁר שָׁלַחְנִי. וְרַק-אֲתָם שְׁמְרוּ מִן-הַחָרָם פֶּן-תַּחְרִימוּ וְלָקַחְתֶּם

השבוע שלנו הוא שבוע טעון - חלים בו יום הזיכרון ויום העצמאות, ועלינו להתבונן בזה בהתבוננות הראויה, המחודשת והרלוונטית לשנה הזו. אנחנו, שרגילים לעסוק בתורה ופרשיותיה, יודעים שהשבת היא מקור הברכה, השבת שקדמה לשבוע הזה - ממנה אנו שואבים ויונקים את הכוחות לכל השבוע, ואני מבקש להתבונן בשבת האחרונה, בתאריך שלה ובענייניה, וממנה לקבל כוחות. השבת החולפת היתה ביום כ"ח בניסן, ומתאריך זה נלמד שיעור גדול לימים שלנו.

כ"ח בניסן

האם אנחנו זוכרים מה היה בהיסטוריה בכ"ח בניסן, ולא עוד אלא בשבת כ"ח בניסן (כפי שהיה השנה שהוא תאריך נדיר, שהפעם הבאה בו יום זה יחול בשבת יהיה בעוד עשרים שנה, וכפי שערב פסח שחל בשבת)? - זה היה מזמן, בכניסה שלנו לארץ. במדרש סדר עולם רבה מסופר שבשנה בה נכנסו ישראל לארץ, התארכים שלה היו כמו השנה שלנו וערב פסח חל אז בשבת. זה קשור מאד לחלק שאנחנו לא מדברים בו מספיק בפסח ובהגדה של פסח - "ויביאנו אל הארץ הזו", שבעל ההגדה רק מזכיר אותו אבל לא מרחיב בו. אמנם יש לנו בפסח ארבע כוסות אבל ישנה שיטה שגמר היציאה ממצרים היא הכוס החמישית "והבאתי אתכם אל הארץ", ושכנגד לשון הגאולה הזו גם תוקנה כוס חמישית, רק שאנחנו מתעכבים בדרך ומבררים בינתיים את מה שעלינו לתקן בזמן הגלות. בנוסח הגדת הרמב"ם כתוב "זהו נוסח ההגדה שנהגו ישראל בזמן הגלות", לומר לך שמדובר גם בגלות הפיסית אבל גם בגלות הפנימית האישית, וכפי שבאר אדמו"ר הרי"צ זיע"א על הפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שלכאורה היה צ"ל "כיום צאתך", לשון יחיד, ולא לשון רבים, והוא הסביר שכל אחד צריך להיות כן ואמיתי עם עצמו - ש'נפלאות' הם דברים שמעבר למדרגתי, הם מופלאים ממני, ואם כן, איך אני יכול לראות אותם? אלא שזה מה שיהיה כאשר נגיע אל הגאולה, נוכל לראות את הנפלאות וזה יהיה כפי מה שיצאתי ממצרים בכל יום ויום, שהרי "בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא ממצרים", וכל עוד לא הגענו את הגאולה השלמה והגדולה, שכל הדברים מגיעים באורות של תוהו בעולם של תיקון, "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" - אז

"של נעלך מעל רגלך". הביטוי הזה מופיע פעמיים בלבד בכל המקרא - אצל יהושע ואצל משה רבנו. מה עושה שם שר צבא ה'?' מה הוא אומר ליהושע?

משה רבנו כזכור ביקש מהקב"ה שלא המלאך ילך לפני עם ישראל אל הארץ כי אם הקב"ה בעצמו ואמנם הקב"ה נעתר למשה אבל רק עד למותו של משה, והנה כאן, יהושע שנמצא ביריחו רואה את שר צבא ה' והוא מלמד אותנו דבר מדהים. כיבוש יריחו הוא כאמור מפתחה של ארץ ישראל.¹ זו הפעם הראשונה שאנחנו פותחים במלחמה - כמו בארץ ישראל, לפי הכללים הארציים. את הירדן עברנו בניסי ניסים, אבנים עם כהנים, הירדן נבקע כמו ים סוף, ואז התחלנו לאכול מעבור הארץ, בט"ו בניסן, הקרבנו קרבן פסח בארץ ישראל ובעת אנחנו מתחילים לסובב את יריחו. שר צבא ה' מחדיר ביהושע את הציווי שיהושע יאמר לעם ושלא ע"פ דבר ה', וזו לשון הודעתו - 'במלחמות הבאות בעז"ה הכלל של "חלק כחלק יאכלו" לגבי השלל אכן ינהג, אבל לגבי ההתחלה, לגבי יריחו, המפתח, כולו יהיה קדש ל-ה'. הרמב"ם במורה אומר שהסיבה שחומות יריחו נבלעו היתה כדי שיהיה ניכר וברור שאין זה מעשה אדם, ולכן קבע יהושע "ארור האיש אשר יבנה את יריחו". יש מצווה גדולה לבנות בכל ס"מ בארץ ישראל, אבל יריחו, מפתחה של ארץ ישראל, היא שילוב מרתק של שני דברים. מצד אחד מגייסים את כולם למלחמה, מקיפים את חומות העיר, ומן הסתם היו שם קפי"קים, ישיבות ודיוני מח"טים מהיכן להיכנס, איך לעשות איגוף וכו' - אבל ההקפה היא עם שופרות וארון ברית ה'. אין זה עמוד ענן או אש, זה לא "ה' ילחם לכם ואתם תחישון". זה גם לא עם משה רבנו, ואין גם אהרן ומרים. הניסיון של עכן היה קשה מאד ועוד מעט נראה עד כמה ענק היה היהודי הזה שעובר פה את הניסיון הקשה ביותר אולי שיש בתנ"ך. הכל קורה בכ"ח בניסן, בשבת 'מקור הברכה' של תחילת חודש אייר. יום זה הוא היום הי"ג לעומר, יסוד שבגבורה.

עלינו לשבח

ע"פ חז"ל והדברים מובאים בראשונים (כלבו) בכל שבעת ימי הקפת החומות אמר יהושע את תפילת 'עלינו לשבח'. אין זו רק התפילה שבה אנו חותמים את תפילתנו בכל יום אלא היא זו שפותחת את תפילת "מלכויות" בימים נוראים. בעל ספר "סדר היום", רבי משה בן יהודה המכירי,² טוען שצריך לומר את 'עלינו לשבח' בעמידה -

ויאמר "עלינו לשבח" וצריך לאומרו מעומד ("עלינו" בגי' "ומעומד"), וצריך לאומרו בכונה גדולה, ויש בו כמה סודות ורמזים וכוחו גדול... ויהושע תיקן זה השבח הגדול שכשבש את יריחו, ואמרו שבעה פעמים ישר והפוך, ובו הפיל ז'

מִן-הַחֶרֶם וְשִׁמְתֶם אֶת-מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֶרֶם וְעַכְרָתֶם אוֹתוֹ.
(שם י"ז-י"ח)

זה משפט נורא ואיום, "ועברתם אותו". אגב, הקב"ה לא אמר ליהושע לצוות כך וזו באמת הנחיה מוזרה כי אנחנו יודעים שע"פ ההלכה הלוחמים זכאים לקבל מן השלל. זו חובה - כבר אצל אברהם אבינו במלחמת ארבעת המלכים את החמישה זה היה כשאברהם ביקש לנערים שהיו איתו במלחמה את חלקם. וכן "חלק כחלק יאכלו". ואילו כאן יהושע מצווה -

וְכָל כֶּסֶף וְזָהָב וְכָלִי נְחֹשֶׁת וְכַרְזֵל קָדֵשׁ הוּא לַ-ה' אוֹצֵר ה' יְבֹא. (שם י"ט)

והוא מוסיף ונשבע ומשביע -

וַיִּשָּׁבַע יְהוֹשֻׁעַ בְּעַת הַהֵיא לְאֹמְרֵי הָאִישׁ לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר יִקְוֶם וּבְנֵה אֶת-הָעִיר הַזֹּאת אֶת-יְרִיחוֹ בְּכַכְרֹו יִסְדְּנָה וּבְצַעֲרֹו יִצְיֵב דְּלָתֶיהָ. (שם כ')

חמור מאד! לא בונים, לא מקימים. כנראה שיהושע מנסה להעביר לנו פה איזו נקודה עמוקה שעוד מעט נגיע אליה. ה' יוסי אומר (בסדר עולם שם) שזה שאמר יהושע שהכל שם הוא חרם בגלל שזה היה בשבת קודש. חידוש, ופלא גדול.

צריך לזכור שבאותו היום קרו בעצם שני דברים. האחד, שחומות יריחו נבלעות וכל העולם מתהפך - זה עשה רעש גדול בעולם, כמו קריעת ים סוף וכולם נמוגו. אנחנו זוכרים את דברי רחב הזונה למרגלי יהושע ביריחו? מה שיהיה ביריחו הוא הפתח, הוא זה שייתן לנו את כל הארץ. ודבר שני, בו ביום, בשקט בשקט, אדם נכבד ומיוחס משבט יהודה, עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח, ממרה את ציווי של יהושע ולוקח מן החרם. להלן נראה את ההשלכות של המעשה אבל אלו שני הדברים שמתרחשים בשבת קודש כ"ח בניסן.

שר צבא ה'

כמה פסוקים לפני שמתחיל כל הסיפור כתוב שם -

וַיְהִי בַּהַיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה-אִישׁ עֹמֵד לְנֹגֵדוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּלֶּךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם-לְצַרִּינוּ. וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שַׂר-צְבָא ה' עִתָּה בְּאֵתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל-פְּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדַנִּי מִדְּבַר אֶל-עַבְדְּךָ. (שם ה', י"ג-י"ד)

חז"ל דורשים על הפסוק הזה דרשות רבות אבל אנחנו נעסוק היום רק בפשוטו של מקרא ומיד נראה עד כמה הוא דומה לאירוע מקביל שהתרחש עם משה רבנו -

וַיֹּאמֶר שַׂר-צְבָא ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ שֶׁל-נִעְלָה מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן. (שם ט')

² ממקובלי צפת במאה ה-16, בן דורו של האר"י, חיבר את "סדר היום", שממנו למדנו לראשונה בין היתר את תפילת "מודה אני לפניך" ועוד.

¹ ויתכן שזה המקור למנהג שפשה בקרב ישראל (ובייחוד בשנים האחרונות) להכין 'חלת מפתח' לשבת שאחרי הפסח, סגולה לפרנסה ובענין העומר. והנה כפי שראינו, יריחו נקראת 'המפתח של ארץ ישראל', וזה התרחש בשבת שבסוף הפסח. ובעצם זה לא קשור רק לארץ ישראל אלא לכל ההתמודדות שלנו עם חיי המעשה, המציאות, ולהלן ואכמ"ל.

שנכנס לבית הכנסת ומצא את הציבור אומר עליו לשבח - מצטרף ואומר עם הציבור את התפילה הזו גם אם הוא כבר התפלל קודם לכן.

השחצנות של המודיעין

בואו ניזכר מה היה בסיפור עם עבן. מלחמת יריחו מסתיימת ומיד לאחריה, יתכן בשבוע שצמוד אליה, ולפני כל הסיפור עבן מסופר שעם ישראל היה באופוריה של הניצחון, ויהושע קובע את האסטרטגיה להמשך. כדאי גם לזכור שחוץ מזה שיהושע היה זה שהכניס את עם ישראל לארץ, היה גם הרמטכ"ל הראשון של צה"ל שהתמנה לתפקיד כבר לפני כארבעים שנה, במלחמה מול עמלק ברפידים. וכך הוא מתכנן את המהלך הבא -

וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אַנְשִׁים מִיְּרִיחוֹ הָעֵי אֲשֶׁר עַם-בְּנֵי אֲנֹן מִקֶּדֶם לְבֵית-אֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לְאמֹר עֲלוּ וְרַגְלוּ אֶת-הָאָרֶץ וַיַּעֲלוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּרְגְּלוּ אֶת-הָעֵי. (שם ז', ב')

זוכרים שפעם גם אברהם אבינו הגיע לשם, לבין בית אל ובין העי והקים שם מזבח לה' הוא התפלל בדיוק על מה שאנחנו עומדים לדבר עליו. יהושע שולח אנשי מודיעין. הוא מנהל מלחמות כמו שצריך לנהל אותן בארץ ישראל. ביריחו לא היה מודיעין - שם רק סבבו את העיר על פי ציווי ה'.

וַיֵּשְׁבוּ אֶל-יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֶל-יַעַל כָּל-הָעָם כְּאֲלֵפִים אִישׁ אֶו כְּשִׁלְשֵׁת אֲלֵפִים אִישׁ יַעֲלוּ וַיִּכְּנוּ אֶת-הָעֵי אֶל-תְּיַגַּע-שְׁמָה אֶת-כָּל-הָעָם כִּי מַעַט הָמָה. (שם ג')

אם נתרגם את זה לישראלית מודרנית - 'זה קרב בקטנה'. חבל לשגע את כל העם. אנחנו מנצחים אותם ברגע, בקלות. יהושע מקשיב למודיעין שקיבל ושולח כפי ההמלצה שלהם, תוך שהוא לוקח מרווח ביטחון -

וַיַּעֲלוּ מִן-הָעָם שְׁמָה כְּשִׁלְשֵׁת אֲלֵפִים אִישׁ וַיִּנְסוּ לִפְנֵי אַנְשֵׁי הָעֵי. וַיִּכְּנוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעֵי כְּשִׁלְשֵׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשָּׁעַר עַד-הַשְּׂבָרִים וַיָּכּוּם בַּמֶּוֹרֵד וַיִּמָּס לְבַב-הָעָם וַיִּהְיוּ לְמִים. (שם ד'-ה')

זה כנראה קרה בסוף ניסן או בתחילת חודש אייר, מיד אחרי יריחו. לא יהושע ולא עם ישראל מודעים למעילה של עבן בחרם. על פניו, זה לא נורא שתהיה איזו פאשלה בקרב אחד, זה לא נורא. נשים לב לביטוי "כשלושים וששה איש" - למה הכוונה? היו שם שלשים וששה או לא? האם יכול להיות שזה היה מידה כנגד מידה מול השחצנות של אנשי המודיעין שאמרו "כאלפים איש או שלשת אלפים איש"? חז"ל מגמדים את זה אף יותר ואומרים שהיה שם רק איש אחד שנפל שהיה שקול כנגד שלשים וששה, והיה זה צדיק הדור יאיר בן מנשה, ששקול כנגד ל"ו צדיקים. במושגים שלנו, נכון שכל יהודי חשוב וכו' אבל מול כזו נסיגה זה נראה לא כל כך נורא. אז גם אם קרה ולא הצליח - עושים חישוב מסלול מחדש, אוספים

חומות שהיו ליריחו. והוא מסוגל לכל דבר וענין מצרה וצוקה שלא תבוא ולא תהיה, לומר אותו ישר והפוך. ושם "יהושע" רמוז בו בתחלת ענינים, ומרוב ענותותו לא רמו שמו שלם כי אם "הושע", ולא חתמו כסדרו אלא למפרע באופן זה: ע' של "עלינו", ש' "שלא שמנו", ו' "ואנחנו משתחיים כו'", ה' "הוא אלהינו וכו'". (סדר היום כ"ג)

חומות יריחו נפלו עם קבלת עול מלכות שמיים של עליו לשבח - "שלא עשנו כגוי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה". והוא ממשיך -

וצריך לכיין בו קבלת עול מלכות שמיים ויחודו ואלהותו, וכמו שיש בפסוק "שמע ישראל" ע' רבתי וד' רבתי, ע' של "שמע" ד' של "אחד", לרמוז שצריך להעיד על יחודו יתברך ויתעלה [זה תפקידו - להודיע לבני אדם גבורותיו, וכפס' "עם זו יצרת לי תהילתי יספרו", לייחד שמו ית'], כן רמוז בשבח הזה שמתחיל בעי"ן ומסיים בדלי"ת (עלינו לשבח וכו' אין עוד).

ואח"כ יאמר 'על כן נקוה לך ה' אלהינו' שהוא מענין מלכות, להמליך יוצרנו עלינו, והוא קרוב לשבח שב"עלינו לשבח", ורמוזה בו גם כן ע"ד, שמתחיל בעי"ן (על כן כו') ומסיים בדלי"ת (ולעולמי עד תמלוך בכבוד) [וההמשך - "ככתוב בתורתך..."] - הוא תוספת מאוחרת ולכן איננה מופיעה באמירת התפילה הזו בראש השנה

ורמוז בתחלת תיבותיו ע' כ' ו' - ע'ל כ'ן נ'קוה, ואפשר שהוא כשהצדיק עליו את הדין וידע שחטא, ואמר בתפלתו (שמהרה יעביר גלולים מן הארץ להפנות אליך כל רשעי ארץ), והענין הוא שיסיר לב האבן מבשרנו, אשר הוא מתענו ומכשילנו מעבודת האל יתברך ויתעלה, ויבוא זמן שכולם יכירו וידעו את ה' ומלאה הארץ דעה את ה', ויתן בנו לב בשר שלא נשוב עוד לכסלה ולמכשול עון, וקבל עליו עול מלכות שמיים קודם מיתתו, ולכן אמר לו יהושע שבאותה מיתה נתכפרו כל עונותיו וזכה לעולם הבא, כדכתיב יעכרך ה' היום הזה, היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא... (שם)

כלומר "עלינו לשבח" של יהושע, ממשיך ב-"ועל כן נקווה לך" של האיש שמעל בחרם ורגמוהו באבנים והתגלה לפני מותו שהוא מתוודה ועושה תשובה ומגלה שלכל ישראל יש חלק לעולם הבא. גם הוא מגלה ש"כולם יכירו וידעו". מה היה סיפור המעל הזה? למה הוא גרם? בעל סדר היום מסיים את דבריו אומר -

אחר כך ישהא מעט קודם שיצא. (שם)

בימינו, רבים ממחרים לקפל את הטלית והתפילין בתפילת "עלינו לשבח", אולי אפילו לצאת מבית הכנסת, והנה לנו עד כמה חשובה התפילה הזו שמקורה בהיכלות עליונים ועניינים פנימיים עד שאצל האר"י ותלמידיו הפליאו בשבחה ובעומקה בדברים הכי נפלאים שיש. ואגב, המשנה ברורה פוסק שמי

⁴ ודאי שכל חייל הוא עולם ומלואו.

³ האמת היא שגם ליריחו נשלחו מרגלים ע"י יהושע, אל רחב הזונה, אבל שם כאמור זה סיפור מיוחד.

לְגַבְרִים וְיִלְכֹד עֶכְזָן בֶּן-כְּרִמִּי בֶן-זְבֻדִי בֶן-זֶרַח לְמִטָּה יְהוּדָה.
(שם י"ז-ח)

אגב, אם אחד חטא, למה הקב"ה אומר "חטא ישראל"? אף אחד לא ידע מזה ובוודאי שלא שיתף פעולה, אפילו לא אשתו או בנו, אז למה הקב"ה מכליל ואומר שכל ישראל חטאו?! חז"ל אומרים שכאשר עוברים את הירדן אז הערבות שלנו היא טוטלית ולכל הכיוונים.

ואז פונה יהושע לעבן ברכות ואמר לו -

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-עֶכְזָן בְּנֵי שִׁים-נָא כְבוֹד לַ-ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן-לוֹ תוֹדָה וְהַגְד-נָא לִי מָה עֲשִׂיתָ אֶל-תַּכְחֹד מִמֶּנִּי. (שם י"ט)

"תן לו תודה" בפשט זה 'תתודה', אבל אולי הוא מתכוון לדבר יותר עמוק - 'תגיד את "ועל כן נודה לך", כי דרכך הולך להתגלות משהו שאף אחד עוד לא גילה?'. ובאיזה סגנון הוא פונה אליו - 'בני', 'הגד נא'.

וַיַּעַן עֶכְזָן אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֲמִנָּה אֲנֹכִי חָטָאתִי לַ-ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכַזָּאת וְכַזָּאת עֲשִׂיתִי. (שם כ')

עבן ישר מתוודה ובלי שום תירוצים. יש דעה בחז"ל ולפיה יהושע הוא האשם כי הוא ציווה שלא לקחת מהשלל מבלי שהקב"ה ציווה - אבל עבן לא אומר כלום.

וְאָרָא בְשִׁלָּל אֲדָרַת שְׁנַעֲרָ אַחַת טוֹבָה וּמֵאֲתִים שְׁקָלִים כֶּסֶף וְלִשׁוֹן זָהָב אֶחָד חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים מִשְׁקָלוֹ וְאַחַמָּדִם וְאַקָּחֶם וְהִנֵּם טְמוּנִים בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הָאֲהָלִי וְהִכְסֵף תַּחְתֵּיהֶם. (שם כ"א)

עבן נשבה בידי יצרו. זה הכל. והוא מכווון את יהושע למיקום המדויק של מה שהוא לקח. והכל קיים שם. ואז קרה הדבר הנורא שאמרנו - סוקלים את עבן, רוגמים אותו באבנים יחד עם הרכוש, והמקום נקרא מאז בשם "עמק עכור". זוכרים איך מתאר הנביא הושע את העתיד? - "וְנִתְתִי לָהּ אֶת כְּרִמְיָהּ מִשֶּׁם וְאֶת עֵמֶק עֶבֶר לְפֶתַח תְּקוּהָ וְעָבְתָה שָׁמָּה בְיַמֵּי נְעוּרֶיהָ..." (הושע ב', י"ז), זה על שם מעילתו של עבן.

ורק אז יש אפשרות לצאת שוב למלחמה בעי וכשיוצאים למלחמה שם מתברר שצריך שלושים אלף איש רק ככח ראשוני, למארב! ומה קרה עם המודיעין קודם לכן? למה לא העירו את המנהיג? איפה הם היו? - אנחנו מכירים את השאלות האלה גם מהיום...

יהושע מארגן מהלך אסטרטגי מדהים, עם שלשים אלף איש מארב, והוא מצווה אותם -

רְאוּ אַתֶּם אַרְבִּים לְעִיר מֵאֲחֵרֵי הָעִיר אֶל-תְּרַחֲקוּ מִן-הָעִיר מְאֹד וְהִייתֶם כְּלָכֶם נִכְנָיִם. וְאֲנִי וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרַב אֶל-הָעִיר וְהָיָה כִּי-יֵצְאוּ לְקִרְאָתְנוּ כְּאֲשֶׁר בְּרִאשׁוֹנָה וְנִסְנוּ לְפָנֵיהֶם. וְיֵצְאוּ אַחֲרֵינוּ עַד הַתִּיקְנוּ אוֹתָם מִן-הָעִיר כִּי יֹאמְרוּ נָסִים לְפָנֵינוּ כְּאֲשֶׁר בְּרִאשׁוֹנָה וְנִסְנוּ לְפָנֵיהֶם. וְאַתֶּם תִּקְמוּ מֵהַאֲרִיב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָעִיר וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיַדְכֶם. וְהָיָה כַּתְּפֹשֶׁת אֶת-הָעִיר תִּצִּיתוּ אֶת-הָעִיר בְּאֵשׁ כְּדָבָר ה' תַּעֲשׂוּ רְאוּ צִוִּיתִי אֶתְכֶם. (שם ח', ט-ד')

את השברים וחוזרים להילחם, אבל התגובה כאן של העם היא לא פרופורציונלית - "וימס לבב העם ויהי למים!" הביטוי של "וימס לבבנו" היה מה שאמרה רחב הזונה על יושבי הארץ והנה כאן זה מתהפך.

תגובה קיצונית

ומילא העם, בואו נראה את תגובת יהושע -

וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שַׁמְלֵתוֹ וַיַּפֵּל עַל-פָּנָיו אֶרְצָה לְפָנֵי אַרְוֹן ה' עַד-הָעָרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֶפְרַיִם-עַל-רֵאשִׁים. (שם ו')

מה קרה?! רק בשבת האחרונה, כ"ח בניסן, נפלו חומות יריחו וכל העולם עמד משתאה - אז מה קרה פתאום?! יהושע נופל לפני ארון ה', קרוע שמלות ועפר על ראשו. עפר על הראש זה כשיש סיכון של השמדת כל ישראל, כמו במגילת אסתר, לא חייל אחד! וזה ממשיך -

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אָהָה ה' א-להים לָמָּה הֶעֱבַרְתָּ הָעֵבֶר אֶת-הָעָם הַזֶּה אֶת-הַיַּרְדֵּן לְתַת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֲמָרִי לְהֵאָבִידְנוּ וְלוֹ הוֹאֲלָנוּ וְנִשְׁבַּב בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן. (שם ז')

כמדומני שהיחיד שמשתמש בביטוי הזה - "אהה ה' א-להים" - היה רק ירמיהו כאשר ראה את כל החורבן! יהושע, אתה באמת מעדיף לשבת בעבר הירדן?! ונזכור שזה יהושע, הרמטכ"ל שמכיר טוב מאד מה היא מלחמה. זו לא המלחמה הראשונה שלו.

כִּי אֲדַנִּי מָה אֲמַר אַחֲרַי אֲשֶׁר הִפֵּךְ יִשְׂרָאֵל עֲרָף לְפָנֵי אֲיָבָיו. וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וַנִּסְבּוּ עֲלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת-שְׁמֵנוּ מִן-הָאָרֶץ וּמָה-תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל. (שם ח'-ט')

מהי הקיצוניות בתגובה שלו? מה קרה פה? בואו נראה מה עונה הקב"ה ליהושע -

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ קָם לָךְ לָמָּה זֶה אַתָּה נֹפֵל עַל-פָּנֶיךָ. חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עֲבַרְוּ אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן-הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כָּחֲשׂוּ וְגַם שָׁמוּ בְכֻלֵּיהֶם. (שם י'-יא')

ונזכור שלא הקב"ה ציווה על ההקדש הזה אלא יהושע - כלומר הם עברו על גזרת הנביא, על גזרת הצדיק. במאמר המוסגר, זה מזכיר קצת את הסיפור עם שאול שחמל והשאיר מהצאן כששמואל אמר להחרים את כל רכוש עמלק, וגם שם לא הקב"ה ציווה את זה אלא שמואל, והנה שם שאול איבד את המלוכה וכאן - סיפור עבן. והקב"ה ממשיך -

וְלֹא יָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּם לְפָנֵי אֲיָבֵיהֶם עֲרָף יִפְנוּ לְפָנֵי אֲיָבֵיהֶם כִּי הָיוּ לְחֵרֶם לֹא אוֹסִיף לִהְיוֹת עִמָּכֶם אִם-לֹא תִשְׁמְדוּ הַחֵרֶם מִקִּרְבְּכֶם. (שם י"ב)

עמק עכור

עוד מעט נראה שלהשמיד את החרם הכוונה היא גם את עבן וגם את מה שנלקח. יהושע לא יודע איך לבדוק את זה ולכן הוא מטיל גורלות והגורל נופל על משפחת יהודה -

וַיִּקְרַב אֶת-מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה וַיִּלְכֹּד אֶת מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי וַיִּקְרַב אֶת-מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לְגַבְרִים וַיִּלְכֹּד זְבֻדִי. וַיִּקְרַב אֶת-בֵּיתוֹ

תודה לה' ומתוודה. "עמק עכור" הוא רק פה בעולם הזה, אך לא לעולם הבא. גם לו יש חלק לעולם הבא.

לקיחת השלל של עבן היא בעצם הודת הכל לרמה של "אנחנו כבשנו, אנחנו עשינו". פעם היינו מביאים דוגמא למה יכול לקרות למי שגורס 'אנחנו עשינו, צה"ל הגדול כבש' ממלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים ומה קרה אז למודיעין, אבל אחרי השנה האחרונה אנחנו כבר לא נזקקים לדוגמאות ישנות כאלה. כשאתה מנהל את העולם, "עזה ויריחו תחילה", כשאתה חושב שאתה פה המנהל, אז המודיעין שאתה מייצר הוא "כאלפיים או שלשת אלפים". אפשר להקים אחרי זה אין ספור ועדות חקירה לאיך זה קרה ומציאת אשמים, אבל הסיבה האמיתית היא "שהם משתחווים להבל ולריק".

יריחו תחילה

תשמעו דבר פלאי; אל תיבהלו אבל בחב"ד יש מנהג שבאשר אומרים "שהם משתחווים להבל ולריק" יורקים ריקה קטנה, סמלית, כדי שלא ליהנות אפילו מהרוק שנוצר מהזכרת שם עבודה זרה. זו המדרגה אליה צריך לשאוף. ככה נופלות חומות יריחו ואז כל ארץ ישראל פרוסה לפניך. אבל כ"ח בניסן הוא לא רק גלות 'מה' פיספסנו' אלא גלות שגם עבן הוא "על כן נקווה".

שבת שלפני השבוע המופלא שלנו, בשנה שנכנסו לארץ ישראל והתקיים בנו "והבאתי" הגיע שר צבא ה' ואמר ליהושע "עתה באתי". הפשט הפשוט הוא - 'עד עכשיו, בימי משה, לא היה אישור לבוא. הוא גרש אותי באומרו לקב"ה - "...אם אין פניך ה'לכים אל תעלנו מזה" (שמות ל"ג, ט"ו), אבל עכשיו - אתה יהושע, פני לבנה, ועתה באתי. והעבודה שלך היא לזכור את שר צבא ה', ו'יריחו תחילה'. קודם כל "מודה אני". תחבר את הכל אל הקב"ה. 'ארור האיש אשר יבנה את יריחו'.

ביריחו יש כח שהיא מריחה את כל מה שיש בבית המקדש והיא שומעת את כל מה שיש בבית המקדש ויש אומרים שאף את קולו של הכהן הגדול אומר בסילודין את השם המפורש בבית המקדש היא שומעת.

ומי יקבל את יריחו? הגוי שיצטרף אלינו, יתרו - "...לכה אתנו והטבנו לך" (במדבר י', כ"ח). יריחו תחילה. עזה ויריחו תחילה - מי שיעשה תיקון ויבין את זה, 'תן תודה ל-ה'. אנחנו צריכים לומר את זה כל אחד ואחת לעצמו בגוף ראשון יחיד. מי שיכבוש את ארץ ישראל, אסור לו ליהנות אפילו מהרוק של "הם משתחווים להבל ולריק" ואז "ישהא מעט ויצא".

שבת היא כאמור מקור הברכה והשבת החולפת היא מקור הברכה לכל כח הגאולה של ארץ ישראל והיא גם מקור הברכה והתבוננות לכל הנפילות. אתם מבינים מה עשה אברהם אבינו כאשר נכנס לארץ ישראל והלך "בין בית אל ובין העי" (בראשית י"ג, ג) והתפלל שם על עם ישראל? הרד"ק בספר יהושע אומר שבזכות תפילתו של אברהם נהרג בימי יהושע רק חייל אחד ולא יותר. ואם שואלים אז למה התפילה שלו לא מנעה גם את

'אנשי העי הרי נמצאים באופוריה אחרי שהצליחו להניס אותנו, ולכן אתם, אנשי המארב תצאו ותשרפו את המקום, ואנחנו נבוא מהצד השני ונעשה 'אמבוש' דו צדדי', אומר להם יהושע, וכך אכן העי נכבשת ועם ישראל חוזר לעצמו. אז מה קרה פה? מהו המשבר הנורא של יהושע? מה קרה בעקבות שבת כ"ח ניסן?

מפתחה של ארץ ישראל

מנעולה של ארץ ישראל. רבותי, כל דבר אנחנו לומדים מהס"א. המבוגרים בינינו זוכרים את הביטוי "יריחו תחילה" שנטבע בהסכם קהיר שקדם להסכמי אוסלו, ואמר שאחרי הפיילוט של יריחו יהיה כאן "מזרח תיכון חדש". "עזה ויריחו תחילה". גם הקימו שם קיזנו, סוג של 'בית מקדש' מודרני... ואת ההמשך של "יריחו תחילה" אנחנו מכירים טוב עד היום. ביריחו כתובים דברים רבים - כל מה שקורה בבית המקדש מושפע ביריחו. חז"ל אומרים -

מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל שַׁעַר הַגְּדוֹל שֶׁנִּפְתְּחָה. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל הַמַּגֵּרְפָּה. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל הָעֵץ. שֶׁעָשָׂה בֶן קָטִין מוֹכְנֵי לְפִיּוֹר. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל גְּבִינֵי כְרוֹז. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל הַחֲלִיל. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל הַצֶּלְצֵל. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִין קוֹל הַשִּׁיר. מִירִיחוֹ הָיָה שׁוֹמְעִים קוֹל הַשׁוֹפָר; וַיֵּשׂ אֲוָמְרִים, אֵף קוֹל שֶׁל כְּהֵן גְּדוֹל, בְּשִׁעָה שֶׁהוּא מְזַכֵּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיָוֵם הַכְּפוּרִים. מִירִיחוֹ הָיָה מְרִיחִים רִיחַ פְּטוּם הַקְּטָרֶת... (משנה תמיד, ג', ח')

יריחו היא התחנה האחרונה ב"אלה מסעי" - על ירדן ירוחו בתורת החסידות מוסבר שיריחו מסמלת את המשיח, שעליו נאמר -

וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגִּזְעוֹ יֵשִׁי וְנֹצֵר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה... וְהָרִיחוֹ בִּירְאָתוֹ ה' וְלֹא-לְמַרְאֵהוּ עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יִזְכִּיחַ. וְשִׁפְט בְּצִדְקָה דְלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוֵי-אָרֶץ... (ישעיהו י"א א'-ד')

ביריחו רצה יהושע לגלות לנו שהמבחן שלנו לגלות את "עליו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית" הוא שנבוא אל ארץ ישראל ויתקיים בנו "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'" (שמות ו', ח') ונדע ונגדיר שיריחו תחילה.

מה שקרה בשבת כ"ח בניסן, 'יסוד שבגבורה', הוא שאז ניתן לנו הכח הגדול שקבע שכיבושה של ארץ ישראל מתחיל בהבנה שאני מתגייס, אני פועל ואני עושה ויודע את הסכנה. את תפילת עליונו לשבח על שני חלקיה, אנחנו אומרים בכל יום מעט לפני שיוצאים מבית המדרש אל חיי המעשה. כל אחד מאיתנו יוצא, זוהי חלת המפתח, מפתחה של ארץ ישראל. אחרי כיבוש יריחו אתם תיפגשו עם עמי כנען, תיפגשו עם העי, ועם הגבעונים - ואם אתם תבואו מתוך ההבנה שהכל זה קודש, שהכל הקדש, אז באמת נהיה ב-"ירדן ירוחו". כ"ח בניסן בשנה בה נכנסים לארץ ישראל אמור להיות היום שבו יציאת מצרים תגיע לידי שלמותה. ויהודי אחד, שצריך ללמוד ממנו בלי סוף, מעבב. יהודי שלפני שהוא מוצא למיתה, נותן

אתם כל אשר ביכולתכם. ויהי'ר שיימצא מכם אחד, שנים או שלשה שיטכסו עצה מה לעשות ויפעלו שתהיה הגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש, תכף ומיד מתוך שמחה וטוב לבב. (השיחה הידועה כ"ח ניסן תשנ"א)

איזה מילים נוראיות, קשות וחשובות. יהודי שכל כולו מצפה ומחכה ופועל למשיח.

גדולה אהבת ישראל

ותרשו לי לסיים את הדברים באמירה קצרה אחרונה. פתחנו בדברים שהיו לפני למעלה משלושת אלפים ושלש מאת שנה, עברנו לדברים שהיו באותו תאריך לפני כשלושים וארבע שנים, ונסיים בדבר שאולי ייראה כלא קשור אך גם הוא נאמר בכ"ח בניסן. אנחנו בזמן האחרון עסוקים בספר האמרות "היום יום" של חב"ד. ראינו איך פנה יהושע לעכן ומה ההבנה שכל אחד מאיתנו הוא בן של אבינו שבשמיים, שהוא אין סוף וצריך לגלות את זה. אולי בזה צריך לדבר דווקא בשבוע הזה, בשנה הזו, במתחים ובתחושות הקשות שאנחנו חיים בהם היום. אבל יש פה דבר יותר גדול וכך מופיע שם -

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? וענין: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת חקוקות בנשמתו ורוחו ונפשו של כל אחד מישראל. ומקרא מלא דיבר הכתוב "אהבתי אתכם אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאוהב מה שהאוהב אוהב. (היום יום כ"ח ניסן תש"ג)

אם אתה מאד מאד אוהב מלך, איש גדול וחשוב, מה ישמח אותו יותר - שתביא לו מתנה של עשרת אלפים דולר עטופה בצלופן, או שכשיש לו ילד אחד, לא הכי מוצלח, אבל הוא כל כך קשור בילד הזה והוא כל חייו ואתה תשמח את הילד ותאהב אותו ותחבק אותו, גם אם הוא לא מריח הכי טוב? ותלך ותזכיר לו שהוא הילד של אבא?

"עכן בני שים כבוד" - "על כן נקווה".

כ"ח ניסן תש"ג - תשנ"א - הכניסה לארץ. שנזכה בעז"ה בשבוע הזה באמת באמת לראות גאולה וישועה שלמה, שלא נדע עוד שכול ואבל, לא כשלושים וששה ולא אחד ששקול כל"ו, ושנזכה באמת לסיום העלינו לשבח עם הע' וה-ד' וביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד בב"א.

החלל הזה, הרי שהתשובה היא שתפילתו של אברהם אבינו לא באה למנוע מאיתנו את התהליכים שאנחנו צריכים לעבור בעצמנו. הוא רק התפלל שנדע לעבור אותם, שאחרי יריחו ואחרי שנמעל בחרם נדע להפוך את עמק עכוור לפתח תקווה ונאמר "על כן נקווה לך ה' אלוקינו...".

השיחה הידועה

לקראת סיום נאמר דברים שקרו לא בשנת הכניסה לארץ אלא שאמר הרבי מליובאוויטש זיע"א בשיחה מפורסמת וידועה בכ"ח בניסן תשנ"א, כשבתחילתה של השיחה הוא הסביר שהשנה הזו היא שנת "אראנו נפלאות"⁵. זה היה קרוב לסוף חיותו בינינו בעולם הזה. נראה את מילותיו -

על פי האמור לעיל על דבר הדגשת ענין הגאולה (במיוחד) בזמן זה - מתעוררת תמיהה הכי גדולה: היתכן שמבלי הבט על כל הענינים - עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש, דבר שאינו מובן כלל וכלל!

ותמיהה נוספת - שמתאספים עשרה (וכמה וכמה עשירות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואף על פי כן, אינם מרעישים לפעול ביאת המשיח תיכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא ליצלקן, שמשיח לא יבוא בלילה זה, וגם מחר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלקן!! [זה נראה לכם נורמלי? אז מה באנו לעשות פה בעולם אם לא להביא לימות המשיח?!] גם כשצועקים "עד מתי - הרי זה מפני הציווי כו", ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים באמת, בוודאי ובוודאי שמשיח כבר היה בא!!

מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני ישראל ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחרי שכל מה שנעשה עד עתה, לא הועיל, והראי, שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר - בגלות פנימי בעניני עבודת השם.

הדבר היחיד שיכולני לעשות - למסור הענין אליכם: עשו כל אשר ביכולתכם - ענינים שהם באופן דאורות דתוהו, אבל בכלים דתיקון [זו מעלתה של הגאולה השלמה, העתידה שלא ירד מהאורות אך בכלים שיבואו מתוך העבודה שלנו] - להביא בפועל את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש! ויהי'ר שסוף כל סוף ימצאו עשרה מישראל שיתעקשו שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה ובוודאי יפעלו אצל הקב"ה כמו שכתוב "כי עם קשה עורף הוא - [למעליותא, ולכן] וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו", להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלמה בפועל ממש... ואני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא תעשו

השיעור מוקדש
לוסת עם ישראל, להנצחת ושמירת חיילי צה"ל, לחשבת וחסופים מחוץ
ובשולם, לחשבת כל חטפלים לקבר ישראל, לשלום כל חיותמים וחאלמנות,
לע"נ כל חטפלים על קידוש ה' בארועי חמלומח
ולע"נ יירדנו בנימין בן שושנת ז"ל
ולהבריל
לרפואת כל חפצעים וחחולים ובחוסם
עמרם בן איידח חייה, טאני פרוח בן אסתר, חודיה בן אורית,
איטח בן צירל מאטיל רבקה
וליווג הגון ליעל רחל בן אריאל אסתר תדו'
להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ לענואל - 054-7500516

⁵ ראשי התיבות של תשנ"א הם 'תהא שנת אראנו נפלאות'.